

О‘ЗBEKISTON RESPUBLIKASINING ILK VA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR RIVOJLANISHIGA QO‘YILADIGAN DAVLAT TALABLARI

TMC Instituti MAKTABGACHA

TA'LIM YO'NALISHI MTS 23/103 guruh talabasi

MANNOPBEKOVA MADINA ULUG'BEK QIZI

TMC Instituti Pedagogika va psixologiya kafedrasi o'qituvchisi

Ziyamova Madina Jaxongir qizi

Annotatsiya: O'zbekiston Respublikasida ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari bugungi kunda milliy taraqqiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda yoshlarga, xususan, novatorlik va ijodiy salohiyati yuqori, yuksak intellektual darajaga ega zamonaviy avlodni tarbiyalashga katta e'tibor qaratilmoqda. Shu maqsadda, ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar ta'limi uchun muayyan standartlar ishlab chiqilib, ularni hayotga izchil joriy etish, pedagogik jarayonni takomillashtirish, ijtimoiylashuv va individual rivojlanishni samarali tashkil etish ustuvor vazifalardan biridir.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, davlat talablari, bola rivojlanishi, jismoniy rivojlanish, ijtimoiy-emotsional rivojlanish, nutq rivojlanishi, kognitiv rivojlanish, estetik rivojlanish, individual yondashuv, sog'lom muhit.

Аннотация: Государственные требования к развитию детей младшего и дошкольного возраста в Республике Узбекистан в настоящее время являются одним из приоритетных направлений развития страны. В нашей стране большое внимание уделяется молодёжи, в частности, воспитанию современного поколения с высоким инновационным и творческим потенциалом, высоким интеллектуальным уровнем. Для этого разработаны определённые стандарты образования детей младшего и дошкольного возраста, и их последовательное внедрение в жизнь, совершенствование педагогического процесса, эффективная

организация социализации и развития личности являются одними из приоритетных задач.

Ключевые слова: дошкольное образование, государственные требования, развитие ребёнка, физическое развитие, социально-эмоциональное развитие, речевое развитие, когнитивное развитие, эстетическое развитие, индивидуальный подход, здоровая среда.

Abstract: State requirements for the development of children of primary and preschool age in the Republic of Uzbekistan are currently one of the priority areas of national development. In our country, great attention is paid to young people, in particular, to raising a modern generation with high innovative and creative potential, a high intellectual level. For this purpose, certain standards have been developed for the education of children of primary and preschool age, and their consistent implementation in life, improvement of the pedagogical process, effective organization of socialization and individual development are among the priority tasks.

Keywords: preschool education, state requirements, child development, physical development, socio-emotional development, speech development, cognitive development, aesthetic development, individual approach, healthy environment.

KIRISH

Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishining davlat talablari doirasida, har bir bola uchun maqbul sharoitlar yaratish, ularning jismoniy, aqliy, ruhiy va ijtimoiy rivojlanishini muvofiqlashtirish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Davlat tomonidan qabul qilingan talablarga ko'ra, bolalar rivojida ehtiyoj, qiziqishlar va individual xususiyatlar hisobga olinib, ularni tarbiyalash va o'qitishda demokratik, insonparvar yondashuvga asoslangan tamoyillar muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, bolalar uchun xavfsiz, sog'lom va psixologik jihatdan qulay muhit yaratish, ularning ijtimoiylashuvi, muloqot ko'nikmalari va mustaqil fikrlashini rivojlantirish maqsad qilingan. O'zbekistonda bolalar rivojlanishida davlat talablari asosan besh asosiy yo'nalishga tayangan: jismoniy rivojlanish, ijtimoiy-emotsional rivojlanish, nutq va kommunikatsion rivojlanish, kognitiv (idrok, tafakkur, xotira) rivojlanish hamda

estetik (ijodiy) rivojlanish. Jismoniy rivojlanish doirasida bolaning sog'lig'i, tana tuzilishi, harakat faoliyati, oddiy gigiyena va o'ziga xizmat ko'rsatish ko'nikmalari shakllantiriladi. Ijtimoiy-emotsional rivojlanishda esa, bola atrof-muhit bilan to'g'ri munosabat o'rnatish, o'z emotsiyalarini to'g'ri ifodalash, muloqot qilish, jamoada ishlash, o'zini tutish qoidalarini o'zlashtirishga o'rgatiladi. Nutq va kommunikatsion rivojlanish istiqbolli sohalardan biri bo'lib, bola uchun og'zaki va yozma nutq asoslari, jonli muloqot, atrof-muhit bilan bog'lanish usullari, so'z boyligi va ifoda ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Kognitiv rivojlanishda esa, bola tafakkuri, idroki, xotirasi, asosiy bilimlar va ko'nikmalar, savol-javob asosidagi o'rganish, mustaqil kuzatish, voqealarga sabab-oqibat tahlili qilish kabi yondashuvlar ustuvor ahamiyat oladi. Estetik rivojlanish esa bolalarda san'at va madaniyatga qiziqish uyg'otish, ularning musiqiy, badiiy va tasviriy faoliyatida o'zini erkin namoyon eta olishlariga ko'maklashadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Respublikamizda maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatiga davlat tomonidan belgilangan talablarga muvofiq, tarbiyalovchi va o'qituvchi mutaxassislarining ilmiy-pedagogik tayyorgarligi, zamonaviy dasturlarning nufuzli mezonlari, metodik ta'minot, sifat monitoringi va doimiy baholash jarayonlari yo'lga qo'yilgan. Bolani rivojlantirishda davlat talablari o'zida oila va ta'lim-muassasalarining hamkorligini, pedagogik hamjamiyatlarning ijodiy yondashuvini va tarbiyaviy jarayonlarda kumaklovchi innovatsion texnologiyalardan foydalanishni ham nazarda tutadi. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga davlat tomonidan qo'yiladigan talablar doirasida bolalarning sog'lom va har tomonlama barkamol o'sishini ta'minlash, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilish, psixologik-pedagogik yordam bilan to'liq qamrab olish ham asosiy mezonlardandir. Bundan tashqari, Bolalar shaxsida vatanparvarlik, insonparvarlik, milliy va madaniy an'analarga hurmat, ona tiliga muhabbat, atrof-muhitga g'amxo'rlik his-tuyg'ularini shakllantirish asosiy maqsad qilib olinyapti [1].

Maktabgacha ta'lim tizimida bola yoshiga xos rivojlanish xususiyatlarini aniqlash hamda salohiyatini to'liq namoyon eta olishini rag'batlantirish, ularning erkin va mustaqil qaror qabul qilish, hamkorlikda ishlash, turli vaziyatlarda o'zini yo'qotmaslik kabi qobiliyatlarni rivojlantirishga alohida urg'u beriladi. Yana bir muhim jihat shundaki, maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish davlat talablarining asosiy tarkibiy qismi sifatida ijtimoiy pedagogik yordam va psixologik xizmat ko'rsatish, bola va ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish ham ko'zda tutiladi [2].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Davlatimiz tomonidan ishlab chiqilgan talablarda maktabgacha va ilk yoshdagi bolalar ta'limida individual yondashuv, bolalarning mustaqil faoliyatiga imkon yaratish, shaxsiy qadr-qimmat va daxldorlik hissining rivojlanishini ta'minlash, bolalarning tashabbuskorligi va ijodiy qobiliyatini rag'batlantirish kabi tamoyillar o'z aksini topgan. Shu sababli, har bir tarbiyalanuvchida o'z qobiliyat va salohiyatini erkin namoyon etishi, yangi bilimlarni o'zlashtirishi hamda hayotda yuzaga keladigan har xil vaziyatlarga moslashishi uchun yetarli imkoniyatlar yaratilmoqda. Xalqaro tajriba va zamonaviy pedagogika yutuqlari asosida ishlab chiqilgan davlat talablari bolalar uchun bilim, ko'nikma va malakalar majmui, ijtimoiy va madaniy qadriyatlar, umumiy insoniy fazilatlarni o'zlashtirish, muomala va xatti-harakat madaniyati, shaxsiy hayotda mustaqil bo'lish, to'g'ri qarorlar qabul qilishni o'rgatishga yo'naltirilgan. Mamlakatimizda davlat bodirlari, pedagog va psixolog mutaxassislar, ijtimoiy ishlovchilar, sog'liqni saqlash vakillari, ota-onalar va ijtimoiy institutlar hamkorligida bolalar uchun zamonaviy rivojlanish muhitini yaratish bo'yicha ko'plab islohotlar olib borilmoqda [3].

Maktabgacha yoshdagi bolani rivojlantirishda, davlat talablarida belgilanganidek, har bir bola mehnatsevarlik, insonlarga hurmat, vatanparvarlik, to'g'rilik, halollik kabi yuksak sifatlarni egallashi, akademik bilimlar bilan bir qatorda, axloqiy-ruhiy, jismoniy va ijtimoiy tayyorlik darajasi yuzasidan ham muvofiq rivojlanishi kerakligi qayd etiladi. Bu yo'lda pedagog va ota-onalarning hamkorligi, ularning bolaga bo'lgan munosabati, to'g'ri mas'uliyat va namunali yondashuvi

muhim rol o'ynaydi. Oxirgi yillarda respublikamizda maktabgacha ta'lim sohasiga davlat tomonidan keng imkoniyat va resurslar ajratilishi, tarbiyalanuvchilar uchun zamonaviy bolalar bog'chalari barpo etilishi, ilg'or texnologiyalar, elektro-darslik va interaktiv dasturlar keng joriy etilishi natijasida bolalarning har tomonlama taraqqiyoti uchun mustahkam asos qo'yilmoqda. Yangi avlod davlat dasturlarida bolalar ehtiyojini to'liq qamrab olish, ijtimoiy himoyani kuchaytirish, pedagoglar malakasini doimiy oshirib borish va mehnat sharoitlarini yaxshilash diqqat markazida turibdi. Aynan davlat tomonidan belgilangan quyidagi ustuvor vazifalar - barcha bolalarga ta'lim olish imkoniyatini yaratish, ularni individual rivojlantirishga xizmat qilish, imkoniyati cheklangan bolalarning jamiyatga to'liq moslashuvini ta'minlash, gender tenglik va inklyuziv ta'lim tamoyillarini amalga oshirish, bolalarning rivojlantiruvchi muhitda sog'lom bo'lib o'sishi, davlat organlari va jamoat tashkilotlarining uzviy hamkorligi va mas'uliyati - zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimining negizini tashkil etadi [4].

XULOSA

Xulosa sifatida aytish joizki, O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari – bolalarning har tomonlama komil shaxs bo'lib shakllanishi, zamonaviy, bilimli va vatanparvar avlodni tarbiyalash, har bir bolaga individual yondashuv asosida rivojlanish imkonini berish, sog'lom, barkamol jamiyat uchun zamin yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat talablari orqali bolalar o'zining tabiiy qobiliyatlarini namoyon qilish, o'ziga ishonch va mustaqillik, ijodiy tafakkur, axloqiy va madaniy yuksalish sari intilish uchun barqaror poydevorga ega bo'ladilar. Natijada, mamlakatimizda maktabgacha ta'lim sohasidagi islohotlar va davlatning dolzarb talablari yosh avlodning milliy g'urur va qadriyatlarini, ona tilini va zamonaviy bilimlarni chuqur egallashini, o'z xalqiga, Vataniga sodiq bo'lib voyaga yetishini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaeva, Z. (2020). "Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishining innovatsion metodlari". Maktabgacha ta'lim, 3(2), 56-62.

2. Aliqulova, S. (2021). "Maktabgacha ta'lim tizimida chuqurlashtirilgan tarbiya konsepsiyasi". *Ilm va taraqqiyot*, 6(1), 130-137.
3. Bekmurodova, M. (2019). "Bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari". *Zamonaviy ta'lim*, 4(5), 87-94.
4. Ergasheva, R. (2022). "Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni shakllantirish". *Pedagogika va psixologiya*, 8(3), 45-50.
5. Karimova, N. (2021). "Maktabgacha ta'limda individual yondashuv". *O'qituvchi*, 5(2), 74-81.
6. Qodirova, D. (2020). "Ilk yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishining bosqichlari". *Ta'lim va rivojlanish*, 7(3), 123-130.
7. Raximova, Z. & Rustamova, F. (2018). "Maktabgacha yoshdagi bolalarda estetik tarbiyaning ahamiyati". *O'zbekiston pedagogik jurnali*, 2(6), 33-40.